

Posudek habilitační práce Ivo Štefana „**Počátky států a křesťanství v raně středověké střední Evropě: archeologie – historie – sociální modely**“. Praha 2022, Univerzita Karlova

Předloženou habilitační práci tvoří konvolut 8 kvalitních příspěvků, jež byly z valné většiny již publikovány, a to v prestižních periodikách a sbornících renomovaných nakladatelství a prošly tedy seriózním recenzním řízením. Studie a články, psané převážně v anglickém, ale i německém a českém jazyce a vycházející především z výsledků archeologického bádání, jsou zde rozděleny do tří tematických bloků, svědčících o širokém autorově záběru. První z nich, „**Proměny raně středověkých společností a počátky států**“ (3 příspěvky), sleduje z různých úhlů problematiku velkomoravskou, zejména pak formu kontaktů mezi Velkou Moravou a Čechami (v čem si byly oba celky podobné, v čem se lišily, co a v jaké míře přemyslovské knížectví případně z dědictví VM převzalo, proč došlo ke kolapsu tohoto útvaru – křehké sociálněekonomické vztahy, jaký byl odkaz VM pro širší střeoevropský prostor apod.). Nejrozsáhlejší studie tohoto okruhu, ale i celé práce (v tisku), pak prezentuje navazující periodu související s počátky přemyslovských Čech s logickým zaměřením na klíčovou střeoevropskou oblast; její vývoj je však autorem studován již od časně slovanského období, a to až po období vrcholného středověku. Na základě dostupných archeologických pramenů, v pozdějších chronologických úsecích v kombinaci s prameny písemnými, jsou charakterizovány jednotlivé časové sekvence, jejich dynamika a proměna a prezentován v mnoha směrech inovovaný (nikoliv konečný) pohled na tento proces při vědomí omezené vypovídací schopnosti pramenné základny; po starších pracích (např. J. Slámy) jde o nesporný posun ve vnímání proměny Pražské kotliny a jejího zázemí v raném středověku zvláště pak v kontextu rodícího se českého státu.

Druhý blok „**Výzkum christianizace jako mezioborový dialog**“ (3 příspěvky) je zaměřen na konverzi a počátky christianizačního procesu ve střeoevropském prostoru (Čechy Polsko, Uhry, Rus), jež jsou podány v jednotném hodnotícím záběru. V archeologických a historických souvislostech je tu nahlíženo na pohanství a počátky evangelizace ve vlastních Čechách a zejména z archeologického pohledu, v konfrontaci s prameny písemnými a dosavadním historickým výkladem, je predikován možný výklad počátků farní organizace v rurálním prostředí českých zemí, který je tu posouván hlouběji do minulosti (zde společně s L. Varadzinem).

Konečně třetí blok „**Zapomenutá neštěstí: otroci, nesvobodní a lidé na okraji**“ (2 příspěvky) je zastoupen studií věnovanou zvláštním, ne příliš častým pohřbům v Čechách a na Moravě v 9. – 12. století (odlišná orientace, zvláštní poloha zemřelého, postfunerální aktivity); tyto netradiční pohřby jsou zde chápány spíše jako důsledek sociálního postavení pohřbených než jejich odlišných náboženských představ či představ o posmrtném životě (takový výklad, zdá se, podporují kupř. i poslední výzkumy ve Starém Městě). Vyzvednout lze druhý příspěvek tohoto bloku, směřovaný ke klíčovým otázkám souvisejícím s prací nesvobodných v rámci lokálních ekonomických systémů a obchodu s otroky a otroctvím v raně středověkých Čechách – tuto stať, přinášející v kontextu dosud tradovaných (a povětšinou přijímaných) názorů na danou tematiku její novou či modifikovanou percepci, je možno označit za velmi zdařilou a inspirativní.

Závěrem lze říci, že téměř všechny texty, na nichž je habilitace postavena, posouvají v řadě řešených problémových okruhů naše znalosti v poznání raně středověkého střeovýchodního evropského

prostoru, především tedy českých zemí, svým způsobem kupředu; jsou proto relativně často citovány, diskutovány, a to nejen v domácím prostředí, ale i v zainteresované zahraniční badatelské obci. Autor, který dnes nepochybně náleží k předním českým, ale i středoevropským odborníkům zabývajících se raným středověkem, pracuje s přehledem a na profesionální úrovni nejen s vlastními archeologickými prameny (včetně významných terénních aktivit na kterých se podílí), ale osvědčuje i hluboký vhled do příbuzných oborů. Ostatně i celá řada jeho dalších publikovaných prací by jistě mohla být součástí a přínosem hodnoceného souboru a být zde eventuálně zohledněna.

Mohu tedy závěrem konstatovat, že posuzovaná práce jednoznačně splňuje požadavky kladené na práci habilitační a doporučuji ji k dalšímu řízení.

V Brně dne 9. 5. 2023

Doc. PhDr. Pavel Kouřil, CSc.